

Відкритий лист науковців України та діаспори

Минає рік від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. Війна набуває довготривалого і надзорного терористичного характеру. Час переглянути роль російської науки у війні та посилити супротив кремлівському режиму на науковому фронті.

Повномасштабна війна, яку розв'язала Російська Федерація проти України, триває уже майже рік. За підтримки небайдужих з усього світу, які передали та продовжують передавати військову техніку і зброю, надали гуманітарну допомогу, а також ввели економічні і фінансові санкції проти агресора, українцям вдалося вистояти та визволити більшу частину захоплених територій. Величезна подяка всім країнам, політикам і звичайним громадянам, які стали на бік України, активно діють та допомагають!

Війна в Україні є не лише найбільшою війною на території Європи після закінчення Другої світової війни, а й має чітко виражені риси геноциду українського народу. Генеральна прокуратура України розслідує десятки тисяч воєнних злочинів і злочинів проти людяності (див. посилання на першоджерела в¹). Такі міста, як Буча, Ірпінь та Ізюм стали символами тортур і масових розстрілів цивільного населення.² Від початку російського вторгнення офіційно зафіксовано близько 7 тисяч вбивств мирних громадян, включно з дітьми, яких, за даними ООН,³ на кінець грудня 2022 року було вбито понад 400.

На міжнародній арені дедалі голосніше і впевненіше лунає вимога створення міжнародного трибуналу для засудження воєнних злочинців,¹ як це було зроблено після закінчення Другої світової війни в Нюрнберзі. У листопаді 2022 року Європейська комісія заявила, що Європейський Союз працюватиме над створенням спеціалізованого суду для розслідування та переслідування РФ за злочини.⁴ Проте російські правлячі кола залишаються рішуче налаштованими знищити Україну як незалежну державу. Особливо болючим і неприйнятним для українців є той факт, що соціологічні опитування, які періодично проводять серед росіян, свідчать, що абсолютна їх більшість, а саме 74 %, ⁵ підтримують війну в Україні.

Що стосується науки та освіти, РФ весь цей час докладає максимум зусиль до знищення української науки, бомбардуючи музеї, школи, університети, інститути та наукову інфраструктуру.^{6,7} Багато українських науковців загинуло внаслідок воєнних дій, інші – змушені були емігрувати.⁸ Різко скоротилася можливість нашої держави підтримувати наукові дослідження.⁹ Багато країн започаткували численні програми щодо підтримки українських науковців в Україні та тих, хто опинився за кордоном, тікаючи від російських бомб та ракет. Немає меж нашої вдячності за цю допомогу! Але ця допомога не вирішує саму проблему, а лише пом'якшує наслідки російського вторгнення. Глибинна причина полягає в кремлівському терористичному режимі, який мілітаризує всі сфери життя, у тому числі й науку.

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/War_crimes_in_the_2022_Russian_invasion_of_Ukraine

² <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/12/un-report-details-summary-executions-civilians-russian-troops-northern>

³ <https://www.ohchr.org/en/news/2022/12/ukraine-civilian-casualty-update-26-december-2022>

⁴ <https://www.washingtonpost.com/world/2022/11/30/eu-russia-ukraine-tribunal-war-crimes/>

⁵ <https://www.understandingwar.org/background/russian-offensive-campaign-assessment-december-3>

⁶ <https://www.science.org/content/article/hero-city-crippled-russian-attacks-ukraine-s-science-hotbed-refuses-give>

⁷ <https://www.science.org/content/article/out-ashes-near-chornobyl-war-scarred-town-plans-nuclear-research-revival>

⁸ <https://www.science.org/content/article/ukraine-s-mounting-death-toll-includes-growing-number-researchers>

⁹ <https://svit.kpi.ua/2022/11/15/українська-наука-виклики-війни-потре/>

Наука не поза політикою, наукові санкції потрібні

Усім відомі твердження: "наука поза політикою", "наука не має кордонів". У нинішніх обставинах із цим неможливо погодитися. Ми, як науковці, хочемо підкреслити неочевидну, проте вагомую роль російської науки в цій страшній війні.

По-перше, наука стала особливо важливою з огляду на той факт, що війна набирає затяжного характеру¹⁰ і РФ продовжує інтенсивно посилювати свій оборонно-промисловий комплекс, використовуючи найновіші наукові досягнення. Наука є опорним стовпом технологій, без яких неможливо виготовляти зброю. В університетах і науково-дослідних лабораторіях готують висококваліфіковану робочу силу для відповідних підприємств. **У часи війни наука також стає зброєю.**

По-друге, не забуваймо, що сучасна війна – це не просто війна на полі бою. Це війна за думки і почуття людей. Медійна складова науки відіграє дуже важливу роль. Кожна нова стаття, в якій засвідчена афіліація Російської Федерації, кожна наукова презентація, зроблена "під прапором" РФ, демонструє, що країна-агресор, країна-терорист і надалі є повноправним членом наукової міжнародної спільноти. Це створює видимість нормальності та неявного прийняття смерті та руйнувань, що завдаються Україні та її громадянам. Але насправді РФ послідовно намагається знищити міжнародне право і повернути в сучасний світ "право сильного". Для російських лідерів наука є потужним інструментом для досягнення цієї мети.¹¹ Відразу після вторгнення РФ в Україну, Російський союз ректорів підписав спільну заяву про повну підтримку Путіна і всіх його дій.¹²

Тому **наукові санкції є такими ж доречними і необхідними, як і економічні**, накладені коаліцією країн, відданих справі миру. Наукові санкції повинні бути запроваджені демократичними силами вільного світу для стримування зростаючої агресії РФ.

Ми твердо переконані, що так само, як олімпійським спортсменам заборонено виступати під російським прапором, науковцям дослідницьких центрів Російської Федерації недопустимо брати участь у форумах, які забезпечують світовий обмін ідеями та інформацією. Подяки за державні гранти РФ також мають бути заборонені, оскільки підтримують режим, який веде і фінансує війну, вбиваючи, катуючи, ґвалтуючи та депортуючи мирних людей. Такі заборони повністю відповідають постановам Європейського Союзу¹³ та Конгресу Сполучених Штатів Америки.¹⁴

З перших днів російського вторгнення науковці в Україні та за її межами звертаються із закликами до міжнародної спільноти щодо накладення санкцій на російську науку.^{15,16,17} Уже чимало зроблено на законодавчому рівні Європейського Союзу та національних рівнях.^{15,18,19,20} Неодноразово організатори конференцій забороняли участь доповідачів з РФ і Білорусі. Добрим прикладом є безкомпромісний підхід Federation of European Biochemical Societies,²¹ European Magnetism Association²² та найбільшій європейській конференції з магнетизму Joint European Magnetic Symposia.²³ Перші кроки до бойкоту російської науки також здійснили провідні наукові

¹⁰ <https://www.france24.com/en/live-news/20221216-putin-planning-for-a-long-war-in-ukraine-nato-chief>

¹¹ <https://ria.ru/20230208/putin-1850583456.html>

¹² <https://rsr-online.ru/news/2022/3/4/obrashenie-rossijskogo-soyuz-a-rektorov/>

¹³ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2022-0482_EN.html

¹⁴ <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-resolution/623/text>

¹⁵ <http://anvsu.org.ua/2023/02/>

¹⁶ <https://www.timeshighereducation.com/blog/russian-universities-must-suffer-tougher-sanctions>

¹⁷ <https://www.nature.com/articles/d41586-022-00601-w>

¹⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1544

¹⁹ <https://www.bmbf.de/bmbf/shareddocs/kurzmeldungen/de/2022/03/weitere-zusammenarbeit-mit-russland-belarus.html>

²⁰ <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/8387053.polskie-uczelnie-zawieszaja-wspolprace-naukowa-z-rosja.html>

²¹ <https://www.febs.org/news/further-statement-from-febs-on-the-russia-ukraine-war/>

²² <https://magnetism.eu/news/185/38-news.htm>

²³ <https://jems2022.pl>

видавництва.²⁴ Деякі журнали взагалі відмовились від розгляду рукописів, написаних вченими, що працюють в наукових закладах РФ.²⁵ Ми переконані, що ці практики повинні ширитися, а санкції щодо російської науки посилюватися.

Ми закликаємо редакційні колеги наукових журналів, організаторів міжнародних конференцій і лідерів наукових організацій:

- не приймати до розгляду наукові публікації, афілійовані з РФ, у будь-які наукові журнали або збірники конференцій;
- припинити всі передплати наукових установ РФ на будь-яку наукову літературу;
- припинити доступ наукових установ РФ до міжнародної дослідницької інфраструктури, у технічних ч. до наукового устаткування та наукових баз даних;
- заборонити продаж наукових приладів та витратних матеріалів до РФ;
- позбавити наукові організації РФ та пов'язаних із ними осіб доступу до будь-якого міжнародного фінансування наукових досліджень.

Внесок кожного важливий!

Політичні процеси в суспільстві, як правило, дуже інертні. На рішучі кроки урядів країн часто доводиться дуже довго чекати. Тому надзвичайно ефективною є ініціатива знизу. Уже зараз у руках свідомих і відповідальних науковців (у Ваших руках!) є можливість долучитися до боротьби проти ворога і вплинути на якнайшвидше завершення кривавої війни та покарання агресора. Є багато варіантів дій:

- якщо Вам на рецензію приходять статті з Російської Федерації, Ви завжди можете відмовитися від рецензування. Посилайтеся на цей відкритий лист та аргументуйте своє рішення небажанням сприяти нормалізації «образу» країни-агресора;
- уникайте спільних публікацій разом із ученими російських наукових установ та будь-яких візитів до них. Не підтримуйте російський режим своїм авторитетом;
- якщо на міжнародній конференції Ви стали свідком наукової доповіді, афілійованої з РФ, можете демонстративно покинути аудиторію, як це неодноразово робили політики та спортсмени різних країн під час виступів представників РФ.

Ми пишемо цього листа в час війни, коли люди змушені ставати на чийсь бік і бути або холодними, або гарячими, коли залишатися осторонь означає стати на бік агресора. Війна колись закінчиться. І в мирний час наукова співпраця з РФ може бути відновлена. Але це стане можливим тільки після повного виведення російських окупаційних військ з усієї міжнародно визнаної території України, припинення бойових дій і докорінної зміни політики РФ у напрямку мирного співіснування та дотримання фундаментальних прав та свобод людини. Лише тоді наука та наукова співпраця працюватимуть на вирішення глобальних проблем людства, а наукові здобутки слугуватимуть виключно мирним цілям, як до цього закликали Нобелівські лауреати відразу після початку війни.²⁶ Але до того часу обставини вимагають від кожного вирішити, як реагувати на війну. Дії, які ми пропонуємо, спрямовані проти інституцій агресора. Ми щиро закликаємо вас розглянути їх і зробити свій внесок у боротьбу проти війни і терору.

**Закликаємо світову наукову спільноту підтримати цього листа, підписавши його [ТУТ](#).
З повним списком осіб, які підтримали листа, можна ознайомитися [ТУТ](#).**

²⁴ <https://mailchi.mp/4851e2a74119/joint-publisher-statement>

²⁵ <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-molecular-structure/about/announcements>

²⁶ <https://www.mpg.de/peace-declaration-nobel-prize-laureates>

Список підписантів листа (в алфавітному порядку)

Іван Авруцький	Професор, директор програми, інженерний факультет, Університет Вейн, Мічиган, США
Віра Агеєва	Доктор філологічних наук, професор Національного університету "Києво-Могилянська Академія"
Ігор Анісімов	Доктор фізико-математичних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, президент Українського фізичного товариства
Віль Бакіров	Професор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Ольга Бандровська	Доктор філологічних наук, професор кафедри світової літератури, Львівський національний університет імені Івана Франка
Лариса Барабан	Завідувач відділу у науково-дослідницькому центрі імені Гельмгольца міста Дрездена, Німеччина
Оксана Білоус	Доктор фізико-математичних наук, доцент, дослідниця у Віденському університеті, Австрія
Дмитро Божко	Професор факультету фізики та енергетичних наук, Університет Колорадо в Колорадо Спрінгс, США
Людмила Борковська	Доктор фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу сенсорних систем Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України
Ірина Вавилова	Доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент НАН України, Завідувач відділу Головної астрономічної обсерваторії Національної академії наук України
Віталій Васючка	Кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, факультет фізики, Університет Кайзерслаутерн-Ландау в м. Кайзерслаутерн, Німеччина
Анатолій Веклич	Доктор фізико-математичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Євген Венгер	Доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, керівник відділу сенсорних систем Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України
Роман Верба	Доктор фізико-математичних наук, завідувач відділу, Інститут магнетизму, Київ
Олексій Верхратський	Доктор біологічних наук, професор нейрофізіології Манчестерського університету, Велика Британія; член Європейської академії наук, член Німецької національної академії Леопольдина, член Національної академії наук Іспанії, член Національної академії фармацевтики Іспанії, член Польської академії наук
Станіслав Вільчинський	Доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри квантової теорії поля та космомікрофізики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; голова Національного Фонду Досліджень України
Ростислав Влох	Доктор фізико-математичних наук, професор, директор Інституту фізичної оптики, Львів
Ольга Гаращук	Доктор біологічних наук, професорка, голова департаменту нейрофізіології Інституту фізіології Тюбінгенського університету, Німеччина; дійсний член Європейської академії наук (Academia Europaea); президентка Німецько-українського академічного товариства; віце-президентка Німецького фізіологічного товариства

Юрій Гененко	Доктор фізико-математичних наук, професор Інституту Матеріалознавства Технічного Університету Дармштадт, Німеччина
Юрій Глеба	Доктор біологічних наук, професор, академік НАН України, дійсний член Європейської академії наук (Academia Europaea), член Німецької національної академії Леопольдина та Академії наук Литви, головний виконавчий директор Nomad Bioscience GmbH, Мюнхен, Німеччина
Анатолій Глущенко	Професор, директор Центру передових технологій та оптичних матеріалів, Університет Колорадо в Колорадо Спрінгс, США
Юрій Гогоці	Доктор технічних наук, директор Інституту наноматеріалів Університету Дрекслея, м. Філадельфія, США; професор кафедри наноелектроніки та модифікації поверхні Сумського державного університету
Олександр Головка	Доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту української археографії і джерелознавства НАН України, академік Академії наук вищої школи України
Олена Гомонай	Доктор фізико-математичних наук, Університет Йоханеса Гутенберга, Майнц, Німеччина
Віктор Грінченко	Доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАН України, почесний академік Академії наук вищої школи України, Інститут гідромеханіки НАН України
Ігор Гук	Доктор медичних наук, професор, Віденський медичний університет, Відень, Австрія; іноземний член НАН України, член Європейської академії наук і мистецтв
Надія Гула	Доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН та НАМН України, головний науковець Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України
Костянтин Гуслієнко	Професор Університету Країни Басків, Іспанія
Галина Довбешко	Доктор фізико-математичних наук, професор, Інститут фізики НАН України
Ірина Жабченко	Доктор медичних наук, професор, завідувач відділенням патології вагітності та пологів ДУ "ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМНУ"
Микола Жулинський	Доктор філологічних наук, професор, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, академік НАН України
Анатолій Загородній	Доктор фізико-математичних наук, професор, президент НАН України
Володимир Іваниця	Доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Академії наук вищої школи України, проректор Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова
Віталій Іванов	Кандидат фізико-математичних наук, науковий співробітник інституту фізики Польської Академії Наук, Варшава, Польща
Гліб Каказей	Доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник факультету наук Університету Порто, Португалія
Сергій Квіт	Доктор філологічних наук, професор, президент Національного університету "Києво-Могилянська академія"
Максим Коваленко	Професор Федеральної вищої технічної школи Цюриха (ETH Zurich), Швейцарія, лауреат Werner Prize, Ruziska Prize, Dan Maydan Prize
Олексій Колежук	Доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент НАН України, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій
Олександр Коломис	Кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, Інститут фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України

Лада Коломієць	Доктор філологічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка / Дартмутський коледж, США
Сергій Комісаренко	Доктор біологічних наук, професор, академік НАН і НАМН України, академік-секретар НАН України, директор Інституту біохімії ім. О.В.Палладіна НАН України
Олександр Кривчіков	Доктор фізико-математичних наук, професор, провідний науковий співробітник, Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України
Олексій Ладохін	Доктор біологічних наук, професор, Медична Школа Канзаського Університету, США
Христина Левченко	PhD., науковий співробітник, факультет фізики, Віденський університет, Австрія
Ярослав Лепіх	Доктор фізико-математичних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, директор Міжвідомчого науково-навчального фізично-технічного центру МОН України і НАН України при ОНУ імені І. І. Мечнікова
Вадим Локтєв	Доктор фізико-математичних наук, професор, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України
Андрій Лужецький	Професор, завідувач кафедри фармацевтичної біотехнології, Саарландський університет, Саарбрюкен, Німеччина
Денис Макаров	Завідувач відділу у науково-дослідницькому центрі імені Гельмгольца міста Дрездена, Німеччина
Сергій Мамикін	Завідувач відділу, заступник директора з наукової роботи Інституту фізики напівпровідників НАН України
Ганна Морозовська	Доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник Інституту фізики НАН України
Юрій Найдюк	Доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, директор Фізико-технічного інституту низьких температур імені Б. І. Веркіна НАН України
Олександр Наконечний	Доктор фізико-математичних наук, професор, президент АН вищої школи України
Анатолій Опанасюк	Доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри електроніки і комп'ютерної техніки Сумського державного університету
Георгій Папакін	Доктор історичних наук, професор, директор Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, академік Академії наук вищої школи України
Анатолій Пінчук	Професор факультету фізики та енергетичних наук університету Колорадо в Колорадо Спрінгс, США
Максим Погорелов	Доктор медичних наук, професор, начальник Центру біомедичних досліджень Сумського державного університету, науковий співробітник лабораторії оптичних біосенсорів та функціональних наноматеріалів Латвійського університету, Рига, Латвія
Людмила Приступа	Доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри внутрішньої медицини з центром респіраторної медицини Сумського державного університету
Олександр Прокопенко	Доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Олександр Пронкевич	Доктор філологічних наук, професор, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв

Іван Проценко	Доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри електроніки, загальної та прикладної фізики Сумського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України
Сергій Рябченко	Доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, голова Ідентифікаційного комітету з питань науки
Рада Савкіна	Доктор фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, Інститут фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України; професор, Національний університет "Кієво-Могилянська Академія"
Володимир Садівничий	Доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри журналістики та філології Сумського державного університету
Олександр Серга	Приват-доцент, доктор фізико-математичних наук, габілітований доктор, старший науковий співробітник, факультет фізики, Університет Кайзерслаутерн-Ландау в м. Кайзерслаутерн, Німеччина
Ростислав Серга	Аспірант, факультет фізики, Віденський університет, Австрія
Наталя Старченко	Доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту української археографії і джерелознавства НАН України
Леонід Суходуб	Член-кореспондент НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри біофізики, біохімії, фармакології і біомолекулярної інженерії Сумського державного університету
Валерій Степанков	Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського університету імені І. Огієнка
Максим Стріха	Доктор фізико-математичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, перший віце-президент АН вищої школи України
Наталя Татарин	Науковий співробітник, Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України
Олександр Товстолиткін	Доктор фізико-математичних наук, професор, директор Інституту магнетизму, Київ
Наталя Торкут	Доктор філологічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, Запорізький національний університет
Роман Химин	Кандидат фізико-математичних наук, науковий співробітник Інституту фізики Гетеборзького університету, Швеція
Ярослав Церковняк	Професор, Університет Каліфорнії в Лос-Анджелесі, США
Олександр Чередниченко	Доктор філологічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Анатолій Черноус	Доктор фізико-математичних наук, професор, проректор з наукової роботи Сумського державного університету
Андрій Чумак	Габілітований доктор, професор факультету фізики Віденського університету, Австрія
Тетяна Шестопалова	Доктор філологічних наук, професор, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв
Галина Щербата	Професор, кандидат біологічних наук, Інститут біохімії клітини, Медичний Університет міста Ганновера, Ганновер, Німеччина
Володимир Щербатий	Доцент, кандидат медичних наук, Медичний Університет міста Ганновера, Ганновер, Німеччина
Максим Ярема	Професор Федеральної вищої технічної школи Цюриха (ETH Zurich), Швейцарія

Оксана Яструбчак	Старший науковий співробітник, Інститут фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України
Ярослав Яцків	Доктор фізико-математичних наук, академік НАН України, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України